

<http://aton.ttu.edu>

Copyright © 2002-2003. Southwest Collection / Special Collections Library
Texas Tech University, Lubbock, Texas

- 27 ألباش داستانى بوندان مرنىچە بىلەر ايلگىرى نورك ايتتوغراقى موختىرم
- 28 پرافىسور ئىبىرە كىر دىۋايف تاماندىن يازىلب اوتكىن بىل مەعارىف قومپارىيانى
- 29 نۇك بىلم كىنگىشى آلدىداغى فرغز- قازاق بىلم مەنەنى تاماندىن كىتابچە خاليدە باسولغان
- 30 ايدى مین قازاندا باسغان بەنە بر قازانچا ألباش داستانى كورگەن ايدىم. كىكبىرەك پرافىسور دىۋايف تاماندىن يازغان وه كىرەك قازاندا باسغان ألباش داستانى تامام ايدىمىز.
- 33 پرافىسور دىۋايف نىكىدە داستانك بىرىچى واقىمى غنا كورسەنلەندور.
- 34 ايكىچى واقىمى كى، بوداستانك اېنگ فمىج وه شاعىرانه قىمى، كورسەنلەندور.
- 35 بىرىچى واقىمىدەدە كوب مؤهيم لىۋىلەر توشب قالغان. قازاق باسمايدا بولمىگە
- 36 يىكەرى حال كورمىز. داستانك بىرىچى واقىمى يازىلغان ايكىچى واقىمى غنا
- 37 يازغان. نەزەت بوندادا كوب كورمىل لىۋىلەر توشب قالغان. وه آقن نۇك استعدادىنىلدىن
- 38 داستانك نەفاسەتنگە كوب زەرەر كىلگەن.
- 39 مېنگ تاماندىن يازغان «ألباش داستانى» گە ألباش بارمىگە، باشىدان اوتكىن
- 40 بونون واقىمىلەر كورمىز مین بوداستانى اوزىك آقنلارنى اغزىدىن يازغاندا ئىشلىگىچە
- 41 يازشقا وه واقىمىلەرنى دە هېچ بر اەۋەتى، خەتتا ايرىم تەغىبىلەرنى قالدۇرماشقا تىرىشم.
- 42 بوندان مەقەدەم شول مەھەللەلەردە كى (سەمەرەند وه تاشكىنت اوبەزلىرىدە كى) اوزىكلىك
- 43 نۇك لىۋىلەرنى نەبە قىلماق، وه واقىمىلەرنى توللىغىچا ساقلاماق ايدى.
- 44 داستانك كوب جايلارىغا ئىسكىرتش وه ئىزاحلار بىرىش كىرەك ايدى. نىمما واقىم بولماغانلىقدان، بۇمۇهيم اشنى اشلىق ائام.
- 45

3
18

غازى عالم

ألباش داستانى

(اوزىچە)

- 46 نون آلتى ئورود قونىرات نىلەدە داۋان بى دىكەن نونى داۋان بى دىن آلبون
- 47 بى دىكەن پەيدە بولدى. آلبون س دىن بايبورى بىلەن بايسارى دىكەن پەيدە بولدى. بولار
- 48 بى پەرزەند بولدى. نون آلتى ئورود قونىرات نىلەدە بر چوپران توى بولدى.
- 49 بىلەر تويغا كىلدى، بىلەرنۇك آلتىنى ئوشلەمدى. كە ئلۇنى خوشلامادى، مەزمونى
- 50 بىخەبەر قالدۇلار. دىب، نوزلارى آلتىنى پەيدە، مەجلىكە كىلب ئونوردىلار. بىلەرنۇك
- 51 آلدىغا آش تارتتى، اشنىك كوتىنى، بىنىنى تارتتى. بىلەر ئايتتى: «بىز دىن نىبە گو-
- 52 ناهلق ئوتتى، بىزنى موندەى بىخورمىت ئىتتىكلەر، نىنگىرى مەغە كە مەجلىس بولسا،
- 53 آغزىنى ئوشلەردىكلەر، كە ئلۇمىزنى خوشلاردىكلەر» دىدىلەر. نون آلتى ئورود قونىرات
- 54 نۇك چىچىنى تەرز بر بەيپە چىچەسى ئورود بىلەر كە قاراب: «بول نوى ئۇلۇنۇك
- 55 ئۇلۇدىن قايتادى، قىزلىك قىزىدىن قايتادى، سىزنى نىبە ئىزدىن قايتادى، نوزك ئولسۇك.
- 56 مالگىگە ھەر مراسخورلار چىغدى. اوزىغا آدم كىر كىتەدى، دىدى. بو سوزنى
- 57 بىلەر ئىشتىب، خاپا بولب، سەكەن نلە چوپرانغا تاشلاب، ئورود كىتتى. بىلەر
- 58 مەزگىلىگە جىتتى. ئوزىب قىلدى ماسلاجاتتى. بايبورى ئورود ئايتتى: «باى سارى
- 60 نوگە، قارىگىندە مالىز بىسايىگە (1) چىغدى، پەرزەند تاپب قىلمايمىزمو» دىدى، باى
- 61 سارى ئورود ئايتتى: «خوداى بىرمەگەن پەرزەندى قايتقان تالاب قىلامز، تارنوب
- 62 آلوب بولسا، سانب آلب بولسا، ئورولب آلب بولسا، خوداى بىرمەسە قايتقان
- 63 تارادبود قىلامز؟» دىدى. باى بورى ئورود ئايتتى: «شاياردان ئىردك راۋزاسىگە
- 64 شو بىردەن ئوچ ئونلك بول كىلەر ئىكەن، داۋلت تالاب، داۋلت تىلەر ئىكەن، پەرزەند
- 65 تالاب پەرزەند تىلەر ئىكەن، آخرات تالاب تىمان تىلەر ئىكەن، فرق سكون ئونگەن
- 66 كىشى، مرادىغا جىنب كىلەر ئىكەن» بو سوز ئىكەن، كە ئلۇگە ماقول ئوشوب.
- 67 مەندى بىداۋ آلتى، ئوچ كىچىدو، ئوچ كوندوز جول جورب، شاياردان بىردك
- 68 راۋزاسىغا جىتتى. بارب راۋزانى ئۆزىب باتتى. ارادا بر كىم فرق كون ئوتتى، بر
- 69 كىم فرق كون دىكەندە، راۋزادىن آواز كىلدى: «نى، بايبورى بىلەن باى سارى

(1) بىساب - بىساب دېمەك.

بودىمىزگان بىخبراز رمزىرنىڭ نىگاھ -
 درخسۇر از غىبىت امكن پيامى داشتم.
 نشد آزادى كوئىن گل كوردى زدل
 داش مېگفتى، كه سرگردان غلامى داشتم.
 نارسىده بروصال دامنىش دست خيال
 بوسه برسم كه مىدش كرده كامى داشتم.
 مېچكد از جبهه ماههچو برك گل عرق
 غنچه شان در دست جام لالهقامى داشتم.
 نادره مافاطع زنجير زاف حېرىم
 چون زبان كلكتېغ مى نيامى داشتم..
 نادره نك بۇ شعرلەردە باشداغى ئىككىسىنى اوز زەۋقىگە مۇۋاپىق سايلاغان بولسامدا
 قالغانلارنى توغرى كىلگەن اورۇنلاردان كوچۇردۇم.
 اونك شاعرلەردە، باشقا شاعرلاردا ھەم بولغان كەس، نۇفسانلى اورۇنلەرى
 يوق ئىمىس. ھىتا ۋەزىنەزىراق اورۇنلارى دا بار لېكىن بۇنلەر نادره نك بۇيۇك
 ماقىدىدان ئۇشۇرە ئالمايدۇر. شۇندەي كەمچىلكلەرى بىلەن بەراپەر تۈرك شاعرى
 ئىھمىد ھكىمەت نك:

انجاد حسن و عشقى دهره افشار ايتەدۇر
 ساحنىكو بىندە وضع مەرايادان مەرام.
 نەسخە امكنە باقاك شىخ ابدىر اسرارىنى
 ھىج آثار مەھتەدۇر بۇ اھرادان مەرام.
 شەرىفى تەلھىس ايتكەن:
 ئېرۇر عشق و مەھبەت مدعا ايجاد عالمىدىن
 غرض بۇخدا نە نۇسخەدۇر كون و مەكاندىن ھەم
 كەس بۇيۇك روھلەردە بازاران شەرلەرى دە از نەمىس.

لۇتفۇللا ھالىمى

آپامش داستانى گە ھوقەددىمە

۱ ھەقى ئىدىيىيانىدا داستان ايک ئەھمىيىتىلى بىلىكى بىرىچى ئورنىنى تونامىز. داستان
 ۲ ۋەيلاھى تورمىشك بىيىشى بولغانلقدان ۋەيلاھى ھېمانك ھەممە خۇسوسىيىتىلەرنى
 ۳ ايک آچىق كورسەنە آلاتورغان بىر ئەدەبىي قوراللىرى.
 ۴ چىندەن ھەم، ئەگەر بىر تۈرك - ئوزبىك داستانلارنى تىكشۈرەك، تۈرك ۋەيلاھى -
 ۵ لارنىك اوز آرا بولغان كورمىشلەرى بىلەن گەنە ئىنەس بەلكى اول كورمىشلەرنىك
 ۶ ئىقتىسادى - سىياسى سەھەبلەرنى، اول ۋاقىداغى ئورش اوسوللارى، قوراللارى، قەھرامان -
 ۷ نلارنىك نەيىيەتلەرى، اولارنىك ۋەيلاھى تورمىشىدەگى اورنى ۋە ئەھمىيىتى ئىلھاسل اول
 ۸ داۋورداغى ئىجتىماعى تورمىشك بوتون بارلىقى بىلەن ياقىندان تاناشقان بولامىز. مىللى
 ۹ داستانلار ئىل آقىنى ۋە چىچەنلەرى نامائىدان ئىشەتكەن ئوسلوب، قالب ۋە نەقىير
 ۱۰ لەرنى ھەم ايىكى لوغەتلەرنى ساقلايدىركى، بوداستانىك نىساسى خوسوسىيىتىلەردىندۇر.
 ۱۱ تۈرك ئىلى داستانغا بايدۇر؛ تۈرك اوروغلارنىك كوكويىمىنىك اوزىگە خاس
 ۱۲ ۋەيلاھى داستانى بار؛ - قىچاقنىك ۋەيلاھى باتر، نوغابنىك ئىدەكە باتر، فونىرات نك
 ۱۳ آپامش باتر، ناماننىك چورا باتر فرغزنىك ماناس باتر دىگەن داستانلارى بار.
 ۱۴ بولاردان باشقا يەنە كۆپ داستانلار ئالتاي جايلارىدا، تۈركىستان قىرلارىدا، ئىدىل
 ۱۵ ۋە جايىق سولارى بويلىرىداغى تۈرك - ئوزبىك آقنلارى نامائىدان اقولماقتا بولسا
 ۱۶ ھەم ئىسىزكى مەتبوعات بوزىگە چىقماغانلار.
 ۱۷ بىزدا نوپىغانىش داۋرى باشلانېشى بىلەن باشلامىزدا مىللى ئەدەبىيات نوغدىش
 ۱۸ دەۋرى ۋوزغالغانلىغىنى كورەنە: ايندى گەنە توغىب كىلگەن بەنگى ئەدەبىياتىز اوسلوب
 ۱۹ قالب ۋە روھنى فارسدان آلمان چىغانا ئىچىلقدەن - بو بىزنىك ئەدەبىي تورمىشىزدەگى
 ۲۰ بالغان كلاسنىزم اقدان - ئىچاغنا فوتولا باشلاسا ھەم ھىلى كوچلى بىر مىللى ئىسلىلى
 ۲۱ قورولغان يوق. بەنگى ئەدەبىياتىزگە كوچلى مىللى ئىساس بىزنىك خەلق ئەدەبىياتى
 ۲۲ بولىشى كىرەككى. بوتوغرىداغى موللاھىزەلەرنى لېكىنچى ۋاقىتتە قالدۇر، ھازىر مېنىك
 ۲۳ نامائىدان بولتور ياز سەباحەت قىلىپ يورغاندا تاشكىنت ۋە سەمەرقەند اوبىزلىرىدە
 ۲۴ باشايتورغان ئوزبىكىلەرنىك مەشھور آقنلارى ھەمراقتول باتى ۋە فاضل جىراۋ
 ۲۵ بولدىش اوغلى نك آغزىدىن يازدىغىم ۋە بىلىم ئوچاغى نك بونومىرىدە بىلىغان آپامش
 ۲۶ داستانى توغرىسىدا بىرايىكى سوز ئىقتىب كىتە كىچىمەن.

98 كۆيۈر قىلىپ كېتىپ، بالالار بىرگە ئىككى ئوچەك كۆردى، ئىككى ئىنگەندەن ئۆتۈپ
 99 مەكتەپكە بېرىدى. جېدى باشىغا كۆردى. بوررا ساوادخان مولا بولدى. بايبورى
 100 ئولان مەكتەپىدىن چىقارپ آلدى: «ئىندى ئولم بوررا ساوادخان بولدى. ئىندى
 101 ئۆلبە شالك ئورگەندىن. دېدى.

(۲۲) ھەكىم بېك نك الپامش تاتالغائىنىك سەبەبى.

102 الپامش مەكتەپىدىن چىقىدى. شالك غەمبەك كۆردى. جېنى باشدا، ئالپان ماساندان
 103 قاغان ئون-تور بانمان بىرىچ جاپىنى كۆتۈرۈپ تارتتى، جاپىنىڭ ئوغى جاشادى بوب
 104 كېتىدى. آستاردۇك ئاۋىدۇك كەتتە جوققوس جۇۋۇب ئوتتى. ئونۇك نەبىغى ئىشتىكەن
 105 كەتتەستان ئېلى كۆپ ئېلتىقات قىلىپ جاندى. فونفترات ئېلى جىيىلىپ كېتىدى:
 106 «دۇنيادىن بىر كەم ئوقسان ئالپ ئوتتى، ئالپنىڭ باشلىرى سىتم دىستان ئىدى، ئاخىرى
 107 ئالپامش ئالپ بولدى دېب ھەكىم بېك نك ئىنى ئالپامش ئوتتى. ئوقسان ئالپ نك
 108 بىرى بوب سانغا ئوتتى. شاياردان ئونۇك كەتتەك بېش پىنجەن ئورغان ئىدى.
 109 شول سەبەبىدىن ئالپامشا ئوق ئاتا ئوتتەس ئىدى. ئالوغا سالىسا ياناس ئىدى، قىچ
 110 چاپا كېمەس ئىدى، جلاۋىدەن چىقىن كېمەس ئىدى.
 111 باي بورىغا باي سارى بىم نەبەس قىلىپ: قىزىنى مەكتەپىدىن چىقارپە الپ
 112 «كوك قامش كۆلۈدە فوى ساۋىرپ كۆزىگە چارۋادارلىق اور كەتتەن» دېدى. كۆلۈردا
 113 بىر كۆن ھەكىم بېك كېتاب ئۆزۈپ، ئۆتۈزۈپ بەختلىدى. سەبەبىدىن كەب چىق
 114 قالدى. باي بورى ئورپ كېتىدى: «ئولم، كىشى، نېمەدىن بەخت بولدى، نېمەدىن
 115 سەخى بولدى؟» دېدى. ھەكىم بېك: «ۋاقت بى ۋاقت كىشى ئويىگە مەھان قىلە
 116 جاي بار ئورۇپ، «جايم ۋوق» دېسە، بوھەم بەخت: «دېدى. جاي بار ئورۇپ»
 117 ئىنى ئوشاب، كەككۈنۈ خوشلاپ، بول ھەم سەخى «دېدى» ۋاقت بى ۋاقت
 118 كىشى بىر مازاراتنىڭ دىۋارىنىڭ قاناتىدىن ئوتسە، چىپ ئايغىنىڭ ئوزىنى كېتىن چىقارپ
 119 دۇعا قىلىپ ئوتسە، بو ھەم سەخى «دېدى» «كىشىڭ مالى زەكەتكە جېتسە زەكەت
 120 بېرسە سەخى ئېكەن، زەكەت بېرمەسە بول ھەم بەخت ئېكەن.» دېدى. باي بۇرى
 121 بو سۆزنى ئېشىپ، ئون ئالتى فونفترات ئېلى نك ھەم بايسى ھەم شايسى بولسام.
 122 مېن كەككە زەكەت بېرمەن: مېنم دەۋلەتمدە چاقىز ئېم بايسارى بەختلىككە چىق
 123 كېتەن» دېب، ئون تورت مەھرەمىنى بويۇردى. بارلار بايسارىنىڭ زەكەتنى
 124

70 بىر سەكەم فرق كۆندىن بېرى كېلىپ، جانىن، خودائىك جاراتقان شېرى مېن
 71 بولسام، بىر كەم فرق كۆندەن بېرى، جاراتقان خودايدىن بىر ئايام بىرلەن ئۆرۈپ
 72 بەرزەندە تەبىئەت باراتقان خودايم بېرمەيدەن دېسە، ئىتەدى. بىول
 73 سۆزدى يىلەر ئىشىنىپ، راوزاغا قاراپ: «بىر كەم فرق كۆندەن بېرى، بىر سۆزدى
 74 ئۆزىم جانىم، خودائىك جاراتقان شېرى سىز بولساڭز، بىزەر ئوچۇن، خودايدىن
 75 بىر بەرزەندە تەب ئۆب بېرمە سەكزە، بىرگە بىرلىككۈر يالغان، خودا بىغا شېرلەكۈر
 76 يالغان» دېب، ئايما توشىپ ياتتى. «بىر ھەم دۇنيادىن بەھرىدېن ئوتكە. دېدى. آرادا
 77 فرق كۆن ئون ئوننى فرق كۆن دېگەندە: «آي بايبورى، خودايم ساغان بىر ئۆل
 78 بىر قىز بېردى، چالغىز ايسەس ئىكۈر بېردى، باي سارى، خودايم ساغان بىر قىز
 79 بېردى، ئىكۈر نېمەس چالغىز بېردى، موندەن بارساك، بەرزەندىنى كۆرسەك، خالايقى
 80 جىيىپ، ئوى تاماشا بېرسەك. ئويغا قالاتىدۇر بولۇپ، بارب، آتېنى ئوزم قۇيۇپ
 81 كېلەمدەن. دېب راوزادىن آواز كېلدى. بو سۆزدى ئىشىنىپ، يىلەر، زىيادە ۋاقتى
 82 خوش بولۇپ، مەدى بېداۋ آتتى، يىلەر مەزكېلىگە جېتىپ، يىلەر ۋاقتى خوش
 83 بۇلۇپ خالايقى جىيىپ، فرق كېچە بو، فرق كۆندوز ئوى تاماشا بېرىپ چاتتى.
 84 ئوى تارقاب، ھەرك ئوز مەزكېلىگە كېتىدى. قالغان مېھمانلار جاندى، ئىندى يىلەر
 85 بىلەن بايبېچەلەر باقتىق قىلمىچى بۇلۇپ ئورۇپ، بايبېچەلەر كۆرپە ئوشەكنى سالىپ،
 86 ئوچاق باشىدا ئونى، موى قىلىپ يۇرۇپتى، يىلەر درداي-درداي بۇلۇپ چىشىنىپ،
 87 كۆرپەگە كىرىپ كېتىدى. جايدى فولچىنى، بايبېچەلەر بىلەن يىلەر تاپتى.
 88 بىر كېچەدە خودائىك ئورمان، بىر كۆرەمنى بىلەن، بايبېچەلەر ھەم چامەلدار بولدى.
 89 آيدان آي، كۆندىن كۆن ئونۇپ، بايبېچەلەر نك آي ئونى چاقىن چىقىپ كىيە
 90 بېردى. يىلەر ئىنتى: «بىرەم آۋغا جۈنە بىلكە بىر نېچەلەر آلدەزغا چىقىپ، سويىچى
 91 دېب ئىنظام آلۇن. دېب آۋغا چىقىپ كېسىلەر، بەرزەندەلەر جىر جۈزىگە ئوشىپ
 92 بىر نېچەلەر يىلەر آلدېغا چىقىپ، سويىچى دېب اېنەم آدى، يىلەر ۋاقتى خوشلققا
 93 خالايقى جىيىپ، فرق كېچە بو، فرق كۆندوز، ئوى تاماشا بېرىپ چاتتى، ئويغا
 94 شاياردان بىر قىز قالاتىدۇر بولۇپ كېلدى. بەرزەندەلەرنىڭ ئوچاۋىنى ھەم، شاياردان بىر كۆن
 95 ئىتەككە سالىدۇر. ئول، باي بورىنىڭ ئويىنى ئىنى «ھەكىم بېك» ئويۇپ، ئون
 96 كېتتەك بېش بەنجە ئوردى، قىزىنى ئىنى «قالدراغچ ايم» قۇيدى. باي سارىنىڭ
 97 قىزىنىڭ ئىنى «آي بارچەنە قۇيدى، باي سارىنىڭ قىزىنى، بايبورىنىڭ ئولېگە ئانامدۇر

- 153 - مەسلىھەت بېرىمىزىن باي سارى بايغە
- 154 - ئىسلامىز باي بورىنىك دارىغە
- 155 - برك ئەكە، برك ئوكە باي سارى
- 156 - مەسلىھەت دى، شايىم، ئوزك باسەن
- 157 - «خودايم» دىب جارانغانغا جىلايق، *سەنەت*
- 158 - ئان دىبە فەرشتە - يۇمىلىك
- 159 - شايىم سزگە نى مەسلىھەت بېرىمىك؟
- 160 باي سارى:
- 161 - كەمە شەھىدەت مۇسۇلماندىك ئىلىكە
- 162 - مەن كوچمەن ئىندى قالماق ئىلىكە
- 163 (1631) - خازان بولب باغدا كوللەر سولمايى
- 164 - تاگرى مېنم ەنەلو ھوشم آلمايى
- 165 - ئوز ئەكەمە ئوزم زەكەت بېرگۈنچە
- 166 (166) - قالماق بارب جىزىە بېرىمى بولمايى؟
- 167 (167) - *غەم بەن سارغىدى گولداين دىدارە* (غەم بەن سارغىدى گولداين دىدارە) *غەم بەن سارغىدى گولداين دىدارە*
- 168 - *غازامات مەردايدىم بولغانمەن ناچار*
- 169 - ئوز ئەكەمە ئوزم زەكەت بېرگۈنچە
- 170 - فونىرات ئىلىدە، سېنىدى بوب يورگۈنچە
- 171 - ئىندى مېنم قالماققا كېتەكە دەركارا
- 172 جارتى باي:
- 173 - *ئوشبو دەمەك دەملەرنى دەم دىبە!*
- 174 - باندىك نېمەن بوداولاننى ئەم دىبە!
- 175 - سەن كوچمە بولساك قالماق ئىلىكە
- 176 - بو ئىلەننى قالدى دىب غەم جىبە!
- 177 - فايدا بارساك بىرگە كوچب بارامز
- 178 - بالالاردى جەان كەتتە قىلامز
- 179 - جەھاندى سەير نېتىب جودا كورەمز
- 180 - فايدا كوچمەك بىزىم بىرگە بارامز
- 181 جارتى بايدىك سوزى كوك نامش كولىدە نورغان ئون مەك فونىرات ئىلىت

- 125 - آلب كېلىكلەر، بىر چىچاق تولاق بېرىمە، زەكەت ئورنىغا ئوتەر» دىدى، ئىلا
- 126 - فوناس ناعلمان، ئون ئورت مەھرەم باي سارىغا بارب قالدى، باي سارى «جول بولس!»
- 127 - دىب، ساوال قىلدى مەھرەمەر آيندى: «بىز ئەكەمەن كېلىكەن زەكەتنى بولامز
- 128 - سىزك مالىگەننى زەكەت قىلەنمە: دىدى، باي سارى ئايندى: «ئەكەمەن ئۆالو ئاش
- 129 - بوب (بواۋىب) دەردە ئۆرەك مالىگەننى زەكەت قىلەنمەن بولس (ئۆلۈپتى)» دىدى.
- 130 - باخەمال ئوتتاۋدا ماناۋى دېگەن باي، بايەدە چىچەكلەرنىمەن قەز نىچە، شاغال مەسەت بولوب،
- 131 - دەمەغىنى چاغ قىلىپ ئۆتۈرغان ئىدى: «ئوشلە ئۇلەر بول بەدچىدە غارلەرنى!» دىب
- 132 - يىكلەرنىكە بۇيۇردى، يىكلەر مەھرەمەرنى ئوشلەپ، اوچاۋىنىك قارىغا قازق قاغە
- 133 - ئولتردى، جىتاۋىنى قولان، بورىنىنى كېسەپ، ئوزىكە بىدەپ، آتېغا چىپە مەندەپ: «
- 134 - مونسى زەكەت دىب آيتادى: «دىب فونىرات تامانىغا ھايداب جىباردى، زەكەت
- 135 - دېگەن كەب باي سارىغا ئوب بانى كېتەكەن ئىكەن، ئۆنورغان جىكلەرنىكە قاراب،
- 136 - نېمە مەسلىھەت بېرىمىز؟» دىب بىر سوز دىدى:
- 137 - «آه ئورغاندا، ئوزدەن آفاز سېلدەك باش»
- 138 - فونىرات ئىلەن ئىلىكە زەكەت بېرىدە» *كېرە*
- 139 - مەسلىھەت بېر، ئون مەك ئۆيلى قارىدەش!
- 140 - فۇرۇن ھەكىم بېكى موللا بولوبدى،
- 141 - فونىرات ئىلەن مائەلا زەكەت كېلىپ دى،
- 142 - بېزەكەت مالاردى حارام بېلىپ دى،
- 143 - مەسلىھەت بېر، ئون مەك ئۆيلى قارىدەش!
- 144 - زەكەت دىبە، مەن جانامەن، ئوچەمەن.
- 145 - زەكەتنى بېرىمەن، ئاشىل ئوچەمەن.
- 146 - ئوز ئەكەمە ئوزم زەكەت بېرگۈنچە،
- 147 - قالماق بارب جىزىە بېرىمى بولمايى؟»
- 148 - ئوتتورغانلارنىك ھىچ قايسى بىدەن مەسلىھەت چىقەدى.
- 149 - جارتى باي آفاقال دېگەن بىر بار ئىدى مەجلىسلى كون بولسا، ئوردەن
- 150 - جاي نېمەس، پالەدەن چاي تېمەس، بو ساغانىكە آلدەن، كاۋاش بېلەن آراشەپ،
- 151 - ئت جىش بولاب يانار ئىدى، بايلىدەن ئۆرۈپ، مەسلىھەت شول دى، دىب
- 152 - بىر سوز دىدى:

- 182 معقول نوتى، ھەممىسى ئويدى بۇزۇپ، نوركىستان ئارايىدىن قالماق تىراپىڭكە
- 183 مالنى باشقارب، جورئاب تورغاندا، بارچىن آي نىڭ ئېنىمىن بىر جورغانى ئىغزىلاپ،
- 184 چاغلىب، ئۆل نورنىغا بارچىن آيغا ئالب كىلدى، بارچىن بو بىردىن كوچىدىنى
- 185 بلدى، ئېنىمى كە فاراب ئوئلى بوزولوب بارچىن بىر سوز دېدى:
- 186 — آھاداي سارغابدى، گواداين دېدار،
- 187 موئغايىب بەلادى مېنداي موئغايىب،
- 188 خوجە كىلە چىقار مەيد نەزىرى،
- 189 قاتن بولمايىكەن ئىردىك وەزىرى،
- 190 نىر دېگەننىڭ عىقن آھاس بۇلۇرى؟
- 191 باي ئانام مەن، يىك بابامغا نە بولدى؟
- 192 نەزەرلەپ ئېلتورى جايوان نورگىدى،
- 193 بول كوچىك ئېنە مېنىم سوزمدى،
- 194 ئۆيۈلماي كويىمىن كولىمى خانىم،
- 195 موئغايىب بەلەدى مېندايىن سەنەم،
- 196 قالماقلىرىدا (قان گواداين تەنەم،
- 197 بورەگەگە سالدۇك داغو تەلەمدى،
- 198 كورەلەيمەن، قالغان مەختەب جورامدى،
- 199 باي ئىمام مەن بى بابامغا نە بولدى؟ آھ،
- 200 ئېنىمى بار چىڭكە، بووانب بىر سوز دېدى:
- 201 — خاھا بواما بالام ئويىاب، كولىمەن،
- 202 جەھاندا سەيىر ئېتىپ بىر كۈن كېلەمەن،
- 203 ە سەبەبدەن بالام كەكلۈك بولامەن،
- 204 ئونغرات ئېلىگە كىلىپ داوران سورمەن،
- 205 مەختەب جورمىك بىلەن ئويىاب كولىمەن،
- 206 كۆب بەشەگىزە كۆب بىلىكچەن ئولەكەل،
- 207 لادان كوئۇك، ھەر خىيالگە بولەكەل:
- 208 بارچىن آبدى آداب، كوندردى، بارچىن آبدى بىر جورغاغا مىندردى، چىچەنلەر
- 209 ئېيلىدى گېنىك ئېيىنى،
- 210 بىردە نېگە آلتىش ئاردى، چوگەرب، آرتا بىردى بارچىن آبدىنى سېيىنى،

مىندىلەر

- 211 بايسارى باي ئونغراتتىن چىقىپ، آتى آي، آتى كۇن جول جوروب، قالماق
- 212 ئېلىگە جىتتى، كوكمۇك بولب ئوسوب جاتقان قالماقنىڭ ئېگىگە، ئونغرات ئېلى،
- 213 قالماقنىڭ جىرى ئوتلى كېلىر ئېسىكەن، دىب بوونب مالنى قويا بىردى، شول
- 214 زاماندا قالماقنىڭ تايچا قان دېگەن، قانى بار ئىدى، ئېگى ئېكىكەن قالماق ئېلىقى تايچا
- 215 قانغا باروب: " ئوزىكەن، مالى ئېكىمىنىزنى جىيىپ كىندى دىب، غەرز قىل بىر
- 216 سوز دېدى:
- 217 — « ئىشت تايچام، مېنىم آيتقان سوزمدى،
- 218 سىڭا ئىتتەمەن پادشا سەن دا غەرزمدى،
- 219 بايسارىنىڭ مالى ئېگى جىيىپ قويدى،
- 220 سىز خىراجدان، بىز آقاندان آبرىلىق،
- 221 پادشالقدان قانچا بۇيداي آلب ئىق،
- 222 ئېگى قىلىپ، بىز دالاغا سالىپ ئىق،
- 223 بۇيدايىمىز ئىندى باشلاپ تورغاندا،
- 224 ئونچە، مونچە قاويندان ساتقاندا،
- 225 بەدر كېدەن ئىندى آلب جىيىرىك،
- 226 پادشالقا قانچا خىراج بىروردىك،
- 227 سىز خىراجدان، بىز آقاندان آبرىلىق،
- 228 تايچا خان خالايىقلىق ئىتتەمدى:
- 229 — « ئىشت دەمەن خالايىقلار سوزمدى،
- 230 تايچا خان دىب نام كوتەرگەن ئوزمدى،
- 231 باروب ئېدىكەن بايسارى دېگەن ئېلىگە،
- 232 ھاندەپ ئېگىن آزار بىرىدى ئوزمىگە،
- 233 بايسارىنىڭ ئوزىمى مېنى كورمەن،
- 234 ھو كورمىڭكە سالىپ ئويى بورابى،
- 235 ھو كورمىڭكە بواما بايسار فودار،
- 236 شو جورتمىدان آلتا قىلاق بىراين،
- 237 جىلماغىز ئېگىن ئېكىكەن ئېلىقلار،
- 238 پادشالقدان آقانتىكى بىرىمىن! »

۲۶۸ ھۆكۈمەتكە ھىچ جامالغا بېرىلمىدى. شول پالواننىڭ ماستان ئىكەن ئىنسى. بىلارنىڭ
 ۲۶۹ ئاۋولىنە جونادى. بىلارنىڭ قىزى كۈپەگى بار ئىدى. بۈكۈپە كىلەر ماستان كەمپىردىڭ
 ۲۷۰ بىلارنى ئويىنە چاقىلاشقان ئورپ چىرگە آۋدارب ئالدى ماستان كەمپىر ئىتىدىڭ آۋزىدا
 ۲۷۱ تۇرۇپ شۇسوزنى ئېيتتى!

272 - «و جىرالەرگە بىلارنى باي ئېلىگەنسى،
 273 ئىلمەت بولب ياخشى، جامان كورگەنسى؟
 274 قىزى كۈپەگى ئالاب جىدى نەندى.
 27۴ بىلارنىڭ بايىچىسى ئولگەنسى؟ ...

276 بىلارنىڭ بايىچىسى بار ئىدى. قوبام بارنا ئوزى ياخشى بال ئىدى. ئويىدەن
 277 چىقت شوم ماستاننى كورەدى. ئايلىق ئالب كۈپە كىلەرنى قوۋادى. ماستاننى كۈپە كىلەرنى
 278 آجرانبا، آۋوب. جاخشى كۈپە كىلەر كىيىزب مەمان قىلىپ ئورداغا ئالب كىلەدى. ئوردا
 279 بەخمىل نوي ئىچىدە بارچن آى قىزى قىز بلەن ئويىباب، كۈلوب ئوتراغان ئىدى.
 280 ماستاننى كورب، تۇرۇپ، قول قاۋشۇرۇپ، سالام بېردى. ماستان كەمپىر بو مىنم
 28۱ ئارا جان ئولغا لايىن قىز ئىكەن دىپ، كۈللىگە مەفقول قىلىپ، بايىچىگە قاراپ
 بر سوز دىدى:

ماشتان - - قازانداغى بايىچىچە آش - مېدى،
 ئىلمەتسىمە ماڭلايداغى نوسما مېدى، قاش مېدى؟
 ئوردا ئوتراغان بارچن ئابدى سورا مەن،
 مال بېرغانى بارمى باشى بوش مېدى؟
 بايىچىچە - - قازانداغى ماستان مامە، آش ئېدىس،
 ماڭلايداغى نوسما، ئىدى، قاش ئېدىس،
 بارچن ئابدى، سىرە آۋزۇڭغا ئالغان،
 مال بېرگەن بارمى باشى بوش ئېدىس!
 ماستان - - ئى بايىچىچە، قايسى ئىلەن كىلەگەنسى؟
 29۲ ئىلمەت بولب، چىنەن كۈلگە ئونەنەن؟
 293 ئىندى سېندىن مىن سورايىن بايىچىچە!
 294 بارچن ئابدى، قانداي ئىرگە بېرگەنسى؟
 بايىچىچە - - ماستان مامە، ساڭغا ئىقتان سوزم بار،
 295

239 سېگر جىكت بىلارنىڭ بارادى. بىلارنىڭ ئالب ئايچا خانغا كىلەدى. ئايچا خان
 240 بىلارنىڭ قاراب بىر سوز دىدى:
 241 ئايچا - - ئەلال بولس، بىلارنى باي جول بولس،
 242 آلمان موچاڭ كۈپ آز ئېدىس مول بولس،
 243 بىز ئىلمەت ئىلگىنىنى مالڭ جىيىب،
 244 زورلىق قىب سەن، بىلارنى باي جول بولس!
 245 بايلارنى - - بىز جايلاز فونىرات دىكەن جايدادور،
 246 جىرى چويىگن، آت چايماققا مايدادور،
 247 ئوز ئەكەمگە زەكەت مالن بېرماوم،
 248 كوچىب كىتە، دىب مىنى ئىلەن ھايادى،
 449 قولاق سالقىل ئى ئايچا خان سوزمگە،
 250 ماساڭ بوب كىلەم سىنڭ ئىلگىگە،
 251 ئوقارا بوب ئىلەنكىگە كىلەم ئوم،
 252 مېن ئولون بېرىن چىكەن ئىكەن - گە "
 253 ئايچا - - مىنى سوراب كىلەمگە، آڭقار ئىلەمگە،
 254 قولاق ساغىن بىلارنى ئەكە سوزمگە
 255 دار قان قىلەم سىنى چىلەر كۈلگە،
 256 مېن جامالغا سالمايەن ئون مەن ئويلى ئىلگىگە،
 257 ئوقارالار مەنگە كىلەم عەرز قىسا،
 258 پادىشاھلىقدان غاللا بېرىم بېرىگە،
 259 چىلەر كۈلگە بايلار مالڭ ھاياداب جان،
 260 بېيەك بولما، قىز قىلىپ بېلەب جان،
 26۱ جىنى باغە قويدىم - مىنى چىشەنەن،
 262 چىلەر كۈلگە ئارخان بولاب، جىياداب جان،

263 بىلارنى باي چىلەر كۈلگە قونادى. ئويلىرىگە مەخمىل كىيىز جاۋادى. بىلارنى
 264 باي قونقان چاندا چىلەرغا داللى دىكەن ماستان كەمپىر بار ئىدى. ئول كەمپىردىڭ
 265 ئوقسان ئولى بار ئىدى. ئىك كەتەس كۈكەلتاش دىكەن زور ئىدى. ھەر كۈندە ئون
 266 قوي گوشن جىر ئىدى. ھەر كۈزلىرى پىلاداي زور ئىدى. مودىن كورسەڭ
 267 بېرىمەننىڭ ئاۋوداي. كەللەرى چىپىراننىڭ ئاۋوداي. ئايچا خاننىڭ ئىتتىكىگە كورمىدى.

- آئینی جلدوینی نارنب ماشتانغا قاراب بر سوز دیدی؛
- قارا جان - نلال بولسن ئینه ساغان آل بولسن،
- گدب سوراین ئینه ساغان جول بولسن،
- ماشتان - چلبر کولنگه بايساری بای گیلیدی،
- نون مک نیلهمن چلبر کولنگه فونیدی، 328
- نابجا خانقا بر فوفارا بولیدی، 329
- نوزییک نك ئوبیگه، بالام، باردم مین، 330
- همان بولب، ئوی توریگه فوندم مین، 331
- نوزییک ئیدنک - فونغان جبری جهی ئیکن، 332
- هابدغانی توفان فورا مال ئیکن، 333
- قاراب ئیدم مین نوزییکدک توریگه، 334
- نون تور باشنک جالغز فزی بار ئیکن، 335
- شول فزینک قاراب ئیدم یوزیگه، 336
- آیدان رهوشان، لهبزی شیرین بال ئیکن، 337
- بایبیچه گه ئوچ آوز سوز بیردم مین، 338
- شول نوزییکدک اولندان کیلدم مین، 339
- جالغز فزن آتی ئیکن بارچن آی، 340
- سینگه فودا بولب بالام کیلدم مین، 341
- آچلغان گول کون چغاندا سولغودای، 342
- نه گره یته مینم جولم بولغودای، 343
- بر فانتغا سینگ کو کنگ تولغودای! 344
- قارا جان سوینچی بولسن دیب، بیش نورد کئی، مشتان کمپردک ئیگر ف 345
- 346 سالب بیرب، ئینسیگه بر سوز دیدی؛
- 347 قارا جان - ئینه ئیشت مینم آیتقان سوزمنی،
- نوفان نولدن باخی کورگن نوزمنی، 348
- کوگلدشنگ سین آلیضا بارغاندا، 349
- سرا بولدم دیبه نوزییک فزینی! ... 350
- 351

- 324 کوکلمنده توغان بیش جوز فوزم بار،
- 325 بارچن آیدی سره گبگه فوشاغن،
- 326 فونفترات ئیلیده آلباش دای ئیری بار،
- 327
- 299 ماشتان - ئی بایبیچه ئیشت مینم سوزده؛
- 300 توفان نولم نیک جانئوسی قارا جان،
- قارا جانغا بیرسه نه فزگدی؟ 301
- قارا جانغا بیرسه گک فزگک بارچندی، 302
- مین بیراین ساغان توفان فوزمنی، 303
- چلبر کولنگه ئیندی، کیلب فونب سمن، 304
- قارا جانغا بیرسه گک نه گره فزگدی، 305
- دار خان قلدم، بار عومری نوزگدی! 306
- 307 بایبیچه - بو بیرلر که همان بولب کیلنگه نمن،
- سینک آیتقان مین سوزنگه کونبیدم، 308
- قارا جانغا جاوچی فویاگک فزمدی، 309
- فزم توگل آکفا ئینم بیریه مین! ... 310
- 311 شوندا ماشتان آچولانب چونادی. بایبیچه غا قاراب آبندی سویلیدی؛
- 312 - بیدو آندی چهچره چولده جیلهمن،
- توفان نولومن ئیرته میرتمن کیلدم، 313
- قارا جانغا بیرمس ئیسک بارچندی، 314
- زورلنگدی ئیرته مینن کورهمن، 315
- 316 بایبیچه - آور داوات باسقانگدان نایامی؟
- 317 ئیبتکن گدک ماشتان مدغا زایامی؟
- 318 کوچک جینه نارنب آغن بارچندی،
- 319 فولنگدان بی کیله آن آیامه! ...
- 320 ماشتان ئیندی آچولانب نورادی. پوتا بیلده بلدن بیلدن بوژادی. ئیسه گینگه منوب
- 321 آلب شوم ماشتان نوزئیلیگه قاراب ئیندی. چونادی. عینی چاشکه کوندر مونجال
- 322 بولغاندا. قارا جانغا بولدا دوچار کیلیدی. قارا جان قارچغان قولغا فوندر. بیش
- 323 نورد کئی آنک ئیگر قاشیغا فویب. آت ئویناتب، کیله باتب، آناسینی کوریدی.

- 352 مرد قارا جان نینى بیش جوندی. تیز زاماندا نورداسیغا کیلیدی. اوردا آوزجا
- 353 مرد قارا جان کیلگنده توفان آلتونک نیک کچکنه گول بایی، قارا جانغا
- 354 بر سوز چقب سولیدی:
- 355 گول های - مرد قارا جان، سولمه ککنتلک بار.
- 356 آبدان رهوشن، نه که سینک جوزگ بار.
- 357 فونترات نبلدن بر های کوچب کیلیدی.
- 358 بهخمل کبیز، چیی قامش نویی بار.
- 359 چانئاراغی آتون، تانغای کوموش.
- 360 باولاری جیبه کدن نووغی برنج
- 361 نئترانددا باردور توفان چانرلار.
- 362 نول چانردا باردور توفان باترلار.
- 363 نه کهر بارساک شول نوزیکدک اولیغا.
- 364 نوزیک بران برکه بیلکن تیلده
- 365 آبدان نازا نوندن رهوشن خاتونلار.
- 366 شو ایله ده ایسار دیشکن زوری بار.
- 367 نون تور باشدا مارچن دیکن قزی بار.
- 368 آبدان رهوشان چرایلیی در یوزله ری
- 369 فاشی قارا، قورالیدای کوزلری.
- 370 کورگن چکن، کینه لیدی آلدیدان.
- 371 فنل یوزلی، شیرین سوزلی نوزلری.
- 372 جول جورگنده نالار آنک بیللری.
- 373 فاقما سزلمان آنک باشلاری.
- 374 نون تورگه کورگندر آنک باشلاری.
- 375 جول جورگنده، آرفاسندا نولغانور.
- 376 فرق تالینی آنک قارا ساچلاری.
- 377 باراشققا کورنه کوبنه کیلیدی
- 378 آق یوزینی چکت کورسه کویدهی.
- 379 بوینیدا بار آنک آتون کوچکوسی
- 380 آدامدی مهست قیلار عدنبر مؤشکیسی

- 381 آق یوزیگه باراشققا خال فویغان.
- 382 ئویا منن ئیگنکی مول فویغان.
- 383 کورگن چکت مینی باخشی کورسن دیب.
- 384 چاکاسیگه کچه گینی وال فویغان!!!
- 385 رگه لتاش - «نیشت دیهمن توفان نینم سوزمدی
- 386 مین نینمین سزگه بر بر عدوزمدی.
- 387 عاشیق بولدم نیشتب من سیفان
- 388 آلب بیرک مینغا نوشال بار چندی!»
- 389 قاراچان - «بو که بندرنی آوزنگا آلاسن،
- 390 چاراشققا تلله قانغان سالاسن.
- 391 توفان مهرتکه مهسله حدتنی سالاسن.
- 392 کویاو بولدم بایساری بیک قزیغا.
- 393 مین ترکدا کلنیک فایتوب آلاسن.
- 394 رگه لتاش - «مین ترکده جورققا کلنر کیلیدی.
- 395 مین ترکده ساغما نیکه بیرادی.
- 396 نیرتنن بارب بایساری کوریدن
- 397 بارچن آنلی بهریغا قرین آلاین
- 398 کوگه لتاش من مهرت قاراچان بووشتی بارچن ئوچن، نه که -
- 399 نکه نورشتی * نئترافیدا نورغان توفان نینى دئیسکدوبنک جانجالیغا جیشتی *
400 انک کچیگی کولهای باتر سوز دبدی سوز دیکه نده بوی دیدی:
- 401 کولهای - نه که بو کون نر بو جیرده نورلیق.
- 402 نیرنه بلن بر مهسله حدت قلابق.
- 403 توفان اتقا توفانتر مینه بک.
- 404 توفان ساوت چاراشققا کبیک.
- 405 نیرنه بلن بایساریغا بارایق.
- 406 بایسارینی بارب گه بکه سالایق.
- 407 بارچن قرین نورقازغا آب چقب.
- 408 سابلار بلن براومز آلابق!!!

436 بايسارى قالماق پالوانلار يېتىپ، بو سوزنى ئىشىتىپ: «قىزم قالماقنىڭ قولىدا خور
 437 ولا تورغان بولدى» دېيىپ كۆپ خاپا بولدى. ئوزى مەن قونىرا تېرىن كېلىگەن
 438 ئارداشلارنى چاقىرىپ مەسلىھەت قىلدى. ئولار «بېيىزنىڭ قىزى بىر چاقما تورىن»
 439 قالماق ئېيتتى. بىر مەسىلە بىر نېمە ئېتىدى ئېزىك مەن آلپامشقا قات جازىب بولغان
 440 ئىشى بىلەن بىك «آلپامش كېلىپ بىزنى قوتقازماق، قالماقنىڭ قولىدا ھەممىمىز قور
 441 بولغۇدەيمىز» دېيىلەر. بو سوز بايسارىغە ماقۇل ئوشى، دەررەو بارچىن آيىدى
 442 چاقىرىپ، آلپامشقا قات جازىدى:

بارچىن آيدىڭ آلپامشقا يازغان قاتى:

444 «آنى ايجىلى بولغا كېلىم، قالماقنىڭ ئېلىگە كېلىم. ئوقمان آلپا ئايداشقا قالم»
 445 مېرىدىن ئومىدى بولسا آلپامش كېلىن، ئېلىمە ھە جەوابىنى بېرىن»

446 بو قاتىن ئون چاقارغا تاش قىلدى بو ئون چاقار كون تون قىتاب جورب
 447 ئالى ايجىلىك بولدى، اوچ آيدا باسوب قونىرات ئېلىگە جىنىب كېلىدى. جىگىلەر
 448 ئېلىمىڭ ئىشىكىگە بار بىر سوز دېگەن:

448 بېدو ئانى جەمچەرە چولدا جېلمەزە
 449 اسل زانمىز آقار ئېلىدىن كېلمەزە
 450 بايسارىنىڭ قىزمە تىككارى بولمىزە
 451 غارزا قاغاز قولمىزدا كېلمەزە
 452 اوردا سېدا آلپان نەكەم بار مىگەن،
 453 شول قاغازدى آلپامش كە بېرمەزە:
 454

455 آلپامش بو سوزنى ئىشىتىپ، ئويدىن چىقاردى، جىگىلەر قاغازنى آلپانغا بېرىدى
 456 آلپامش قاغازنى ئوقۇپ كۆرۈپ جىگىلەرگە قاراپ بىر سوز دېدى:
 457 «اولمەگەن ئۇل ئورەر قىشنىڭ يازىنى،
 458 مىشلىەر چو كورۇنەر، قوش مەن تازىنى»
 459 «بېرمە بېمەن» دېيىپ جوروجى ئېدى بايسارى باي قىزى،
 460 ئېتىدى ماغان نېگە آبىكەلدىڭ سوزىنى...
 461 ئېتىدى ماغان آلپ كېلىك سوزىنى
 462 كوگەلداشا بېرە بېرىن قىزىنى

توقسان ئانى توقسان بائىر مېنىدى چىراشقا جىپك ساووت كېلىدى ۴ ئېرىنە 409
 بىلەن ناماز راقتى بولغاندا بايسارىنىڭ آبولمىغا كېلمەدى 410
 411 كوگەلتاش - بايسارى نەكە، ئىشىتىپ مېنىم سوزمىدى
 412 توقسان پالوان نېك كەتتەسى ئوزمىدى
 413 بارچىن آيغا توقسان پالوان تالاشتى
 414 آلب چىققىن بارچىن دېگەن قىز كىدى
 415 بارچىن آي ساپالسى بولدىن آندا باشا
 416 بايسارى - نەبىتقانگە ئىدى كوگەلتاش كۆنە بېمەن
 417 مال ئېمەس مېن ھايداۋنىڭكە بىر مەبەن
 418 بارچىن آيدىڭ آلپامشقا ئىرى بار
 419 ئول تورغاندا سېن كە قىزىدى بېرمە بېمەن
 420 آلپامش بو چاقما باش دورە
 421 باش بولسا ھەم قونىرات ئېلىگە باش دورە
 422 بو سوزنى ئىشىتىپ آلپان كېلمەدى
 423 فرق بېگە مەن بېداۋ ئانى جېلمەدى
 424 قاست ئېلىمە آقار ئېلىك آندى
 425 ئوقسانگە فرق ئون قىرغىن سادى
 426 بو بارچىن دېيىپ سالما باشىگە بالانى
 427 بو بارچىن دېيىپ فرق بارچىنىڭ آلادى
 428 كوگەلتاش - «توقساننىڭ ئالى آي سول كېلمەن،
 429 بىر بو ما-ما-ما ئورسات بېرە بېك،
 430 آلپامشدى آلب كېلىگەن بو بېرگە
 431 قانداي آلب ئىكەن بىزە كورە بېك،
 432 ياخشى بولسا آلپامش شو ۋاقىدا،
 433 بارچىن آيدى آلپامشقا بېرە بېك،
 434 آلپامش كېلمە نىزدىڭ ئېلمىزگە
 435 مايدان سالىب ئوز كوچمىز سەن بېك...»

60
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454

speech
 messages

text

- 492 مويىنگداغى سىلكىلەيدى مېھناغىڭ،
- 493 ئورقاز بولساڭ ايرىتب بارغىن اورتاغىڭا!
- 494 بوسوزنى ئىشەب آلامش آه ئوردى. فرق جىگىن «يىرى كىل؟» دىب چىقىردى.
- 495 «تىز مېنغا» آت انجام تابارلاڭ. مېن آقارغا كىنمىن! دىدى. بايبورىڭك جىلقىسىدە
- 496 آلبامش بىلەن بىر كوندە تووغان بىر چاۋكار آت بار ئىدى. آتى «بايچوبار» ئىدى.
- 497 بايبورىڭك قولتاي دىگەن قادردان جىلقىباغارى بار ئىدى. قولتاي چال چاۋكارنىڭ
- 498 آسلى آت بولغانىن بىلب. حەكىم بىككە، آتاب، باقوب جورار ئىدى. حەكىم بىككە
- 499 ئوزاق ساغارغا جونايتورغانىن بىلب قولتاي بايچوبارىنى ئىككىرلىب آلب كىلدى. آلبامش
- 500 بايچوبارغا مەنەب، قالدراغچقا قاراب بىر سوز دىدى:
- 501 — «آت چاقاندا كورىنەدى قادرواش،»
- 502 جىلساڭ چىغادى كوزدەن قاتى باش.
- 503 مەسافر بوب آقار ئىلىگە كىنمەن،
- 504 مېن كور كۈنچە آمان بوغىن قالدراغچا!
- 505 مۇلازىم ئوفوبىدى داۋد قەلەمدى،
- 506 ئىچىمدە جاراين مېنىم ئەلەمدى،
- 507 آقار ئىلىگە مەسافر بوب بارامەن،
- 508 بايبورى مەن قان بىككە سەلامەدى،
- 509 مېن بوماسام كىم سىلەيدى باشىڭدى،
- 510 سوغا سالىب ئورگىل ايندى ساچىڭدى،
- 511 آلتى آيدا آقار ئىلەن كىلەمەنم،
- 512 مەسافر بوب ئىسىز آغام ئولدى!» دىب،
- 513 كوزدەن ئوكىن مەنىم قارا يىشىڭدى،
- 514 آلتى آيدا فونغرات ئىلەن كىلەمەنم،
- 515 ئىنىم كىس مېنىم قارا كويىلەكم،
- 516 آتام بىدەن جورىقا مېنىم آشىدى؟»
- 517 قالدراغچ — «ئوزم ئولماي دويم بىرگە باش ئورم،»
- 518 دۇنيامدى جىبب ئىرب بارىن شاش ئورم،
- 519 دۇنيانى ئوتقاسز جاراتقان خودا،
- 520 بىر آلاغا آغام سېنى ئاپىردم،

- 463 بىزم جورىتى ئاشلاب آقارغا كىندى،
- 464 قارغا جىسەن ئىندى آتەك كوشىنى،
- 465 مەسافر بوب بىرگە آيتوبنى سوزىنى!..
- 466 آلبامش بارچىندى آلماس بوب جەۋابىن بىردى، ئون چابار قايتوب، آقارغا
- 467 كىتتى، آلبامش قايتوب اوردايىغا كىرگەندە قالدراغچ. ئورورى كىلب آغاسىڭ
- 468 قولداغى قاتىن كوردى، «بىر نىندى قات بىسكەن؟» دىب آلب اوقوب، بارچىن
- 469 جىبەسىڭك حالدىن خاباردار بولدى. قالدراغچ: «بو خاتى كىم آلب كىلدى؟»
- 470 دىب سورلدى. ئالبامش: «ئون چابار ئالىب كىلەن ئىدى، مېن بارمايمەن!» دىب
- 471 جاۋاب بىرب جوتەم. قاجىب كىتەكەن بىر بارچىن اوچون، باشىنى بالاغا
- 472 سالىب جورامىنى؟» دىدى. قالدراغچ آيىم آغاسىداين بوسوزنى ئىشەب آچولاب،
- 473 آغاسىغا بىر سوز دىدى:
- 474 قالدراغچ — «مەرت آلبامش آغا مۇندا ئىلىسە ئىچى،
- 475 قالدراغچنىڭ بىر سوزى بار اورسە ئىچى،»
- 476 «بىرگە كەن!» دىب يورۇپەن، جورىتىڭدە
- 477 باشىڭداغى ئوبۇك مانىقا بىرسە ئىچى!
- 478 اوز بار ئىدان ئورقوب يورسەك فونغراتىدا،
- 479 ساۋىتىكى مېن اوستىدە كىدەين،
- 480 چاۋكار آتەك مېن اوستىكە مېندەين،
- 481 خاتىباشىمما آتەن قاج بىدەين،
- 482 جىكت بولب مېنىم ئوتىك چەينەين،
- 483 آقار ئىلىگە آندى مەنەب جوناين،
- 484 آلتى آيچىلنى آقار ئىلىگە باراين،
- 485 ئوفان آلبكە مېن قورغىنى سالاين،
- 486 بارچىن جىنىكمەنم آجىراىب آلاين،
- 487 سىن بار ئىدان ئورقوب يورسەك بو بىردە،
- 488 بارچىن آيدى آبىكەب ساغان بىردەين،
- 489 آلساڭ آتەك بارچىنداين جىنىكمەدى،
- 490 آيال بولساڭ سىنى بىرگە بىردەين،
- 491 قونغرات آبادە ئابدا بولب باتاين،

Kelsämçi

üstümä

Sajan

- ۵۲۱ قوداغا قول ئىدىك، مۇھەممەدكە ھۆمبەت (۱ مە)
- ۵۲۲ ئىرتىنگى نامازدۇك ابكەوى سۈننەت
- ۵۲۳ قودانۇك دوستى ئىدىك نورى مۇھەممەد
- ۵۲۴ ئموویل قودا، شول يىرلەرگە تابىردم،
- ۵۲۵ جىير يوزىدە ئوچ جوز ئىللك وەلى بار،
- ۵۲۶ جۇملە ئوتىكەن مەشاىخىنۇك بارى بار،
- ۵۲۷ مەدىنىدە قودانۇك شىرى عدلى بار،
- ۵۲۸ جار بولب فولاسن جا ئىزىر آغام نى!
- ۵۲۹ جالابان، جالابان حاققا زار، زار،
- ۵۳۰ چالماغا جان بىرگەن قۇدرەتنى جىبىيار،
- ۵۳۱ مۇسافىردى دوستم دىگەن چارىار،
- ۵۳۲ جار بولب فولاسن يالغىز آغامدى
- ۵۳۳ تاشكەندە جايىغان بابام قوجانور،
- ۵۳۴ چوللارنىك ئىلىسى قىرى كاۋر، (كامل)
- ۵۳۵ بار، بولب قولايىمەن يالغىز آغامدى
- ۵۳۶ ياد ئىلەيمەن جىدى جاشدا ماۋلەدى
- ۵۳۷ كەمەر پەسە پىرم قىر ماۋلەدى
- ۵۳۸ بار بولب فولايىمەن جالغىز آغامدى
- ۵۳۹ دوۋانە كىيەوى ھودىدە جەندە
- ۵۴۰ ھو دىگەن قۇلى بار قوداغا بەندە،
- ۵۴۱ چوللارنىك ئىيىسى شاھىر زەندە،
- ۵۴۲ بار بولب فولاسن جالغىز آغامدى
- ۵۴۳ بو دۇنيانىك كۆيدىر جەدور جەداسى،
- ۵۴۴ جەداسى كۆپ، يون دۇنيانىك وەفاسى،
- ۵۴۵ حاز مۇستافا مۇئىنلەردۇك آتاسى،
- ۵۴۶ جالغوزمدى توپلايتوغان كۈنىكى،
- ۵۴۷ آياغدا بار دىب قولبو كىشەم،
- ۵۴۸ ئولبايمەندىب بەندە قالما ئىشەنپ،
- ۵۴۹ بەغدىلدە جاي آغان شەرىف ئىشانم

- ۵۵۰ بار بولب فولاسن جالغىز آغامدى،
- ۵۵۱ مۇللار يىنىدى سىيانى بىتتە،
- ۵۵۲ ئەجەل جىتتە جان كىنىدى بر سەندە (ساعتىدە)
- ۵۵۳ ھاياتدۇك پىرىدۇور زار، بىلەن پەندە،
- ۵۵۴ جار بولب فولداغىن جالغىز آغامدى،
- ۵۵۵ بو سوزنى بىلەرسەن آلامش آغا،
- ۵۵۶ نىلىككە ياراشار موندانلىق جان،
- ۵۵۷ آستىكە يارلشار چاۋگەرچە آنك،
- ۵۵۸ آقار ئىلىكە مۇسافىر بوب كىتەسەن،
- ۵۵۹ نىسەن آمان مەن كۈرەن فارداشىم،
- ۵۶۰ سەمىرقەندە سالب ئوتىكەن مئارا،
- ۵۶۱ باش آورسا تاشمەن كوزك نەرنە،
- ۵۶۲ آنكىدەن ئورگواى حمىتى عومىرئە،
- ۵۶۳ جالغىزمدى جار بوب فوللەر كۈنىكى،
- ۵۶۴ آينەمەنن اق جوزمدى كۈرەمەن،
- ۵۶۵ سوغا سالب قارا ساچم نورامەن،
- ۵۶۶ بىر ئىمچە كەن سوت ئىككىمەن جالغىزم،
- ۵۶۷ ئىنىدى قاچان سىنى نرى كۈرەمەن؟
- ۵۶۸ آندا نوراسەن فولدا تالا قامچىكى،
- ۵۶۹ مۇسافىر بوب كۈركل آقارداشىنى، (۱)
- ۵۷۰ مۇسافىر بوب كۈرسىك آقارداشىنى،
- ۵۷۱ بر قوداغا مەن تاپىردم باشكىدى،
- ۵۷۲ مۇللانقان مەن سويلەيمەن خاتمىدى،
- ۵۷۳ قودايىم فولاسن چاۋكار آنكىدى،
- ۵۷۴ نىسەن آمان، فونىرات ئىلىكە كىلەغال،
- ۵۷۵ قاچان سىنىك اق بوز ئىنى كۈرەمەن،
- ۵۷۶ سىن كىلىگۈنچە مەن ساغىب ئولمەن،

۵۷۸ ئىسەن ئامان قايتىپ كېلىشىڭ فونىغراتقا. 578

۵۷۹ فرق كون ئويۇك ئون كون كوكەم بىرەرمەن! 579

۵۸۰ ئالماشقا قالدراغاجى سويلدى، ئالماش ھەم ئالقار ئېلىگە جورنادى، شول جورگان 580

۵۸۱ ھەن ئالماش ئلتى كون، ئلتى ئون بوردى، ئلتى كوندە ئالماش بولان ئالشتى، 581

۵۸۲ ئتنى باشن قىبىلە باغھە بورادى، يولدا باتقان غەرىب گورستانىگە فونادى، شول كونى 582

۵۸۳ ئالماش شو جىرىدە جاندى، ناماز ئوفوب تەلاوت فوران قىلدى، ئول مازارنىك 583

۵۸۴ ئستىدە جىلئەلەرنىك غارى بار ئىكەن، ئول جىلئەلەر ئالماشنىك كېلىگەننى بىلىپ، 584

۵۸۵ بىر بىرىگە قاراپ سويلەشدى: 585

۵۸۶ چلتەن باشى: - فرق چلتەلەر، بىرى بىرى كېلىڭلەر. 586

۵۸۷ بىر مەسلەھەت سوز ئىتەن كورگىلەر، 587

۵۸۸ فونىغرات نىلدەن ئالان ھەن بولوبدى 588

۵۸۹ ئاوب موندە مەجلىسكە كېلىڭلەر!.. 589

۵۹۰ چلتەلەردەن بوسى - ئول ئالماش بو بىرەرگە كېلەيدى، 590

۵۹۱ گېلىگەن بىلەن بو مەجلىسكە بولمايدى، 591

۵۹۲ ئول ئالماش ھىرام سوتنى ئوب ئىمكەن 592

۵۹۳ «كېلە بىزم مەجلىسەز بولمايدى» 593

۵۹۴ چلتەن باشى - ھىرام بولە تەندىنى قويىڭلەر، 594

۵۹۵ جانن ئالب بو مەجلىسكە كېلىڭلەر! 595

۵۹۶ ئالماشنىك ھىلال جاننى كېلدى، فرق چلتەلەر فونغە كاسە بىرەدى، چلتەلەرنىك 596

۵۹۷ ھىچ مەجلىس فرمادى، بىرگەن كاسە بىلەن ئالان ئىچمەدى، 597

۵۹۸ ئلتى ئىچىلىق بىردەن بارچن جانىنى، فرق چلتەلەر ئاوب موندە كېلەدى، كاسە 598

۵۹۹ تولدوب بارچن ابغا بىرەدى، بارچن آيم كەسەنى قولغا ئالب، يوز ناز بىلەن 599

۶۰۰ ئالماشقا سويلدى: 600

۶۰۱ بارچن روھى - «كەسە بىردەم قولوم ئالوب، 601

۶۰۲ ھەر كەسەگە شاراب سالوب، 602

۶۰۳ ئوزاتىم كاسا بورالوب، 603

۶۰۴ ئال، ئىللە يار، ئىللە يار: 604

۶۰۵ كاسە ئوشلاپ قولوم ئالدى، 605

۶۰۶ خان تورەم سزگە نە بولدى؟ 606

۶۰۷ ئالە ئىللە يار، ئىللە يار: 607

۶۰۸ كاسا بىرگەندە آبىچە، 608

۶۰۹ جىفا قىلدى ئوفان كەچچە، 609

۶۱۰ ئالب ئىچكاز بىك مەچچە، 610

۶۱۱ ئانك ئىللە يار، ئىللە يار، 611

۶۱۲ باغدا آچىلەر كوافومچىلەر، 612

۶۱۳ كىلىگە يارشار غەچچىلەر، 613

۶۱۴ كاسا بىرگەن آبىچىلەر، 614

۶۱۵ ئالب ئىچك بىك بەچچىلەر، 615

۶۱۶ ئانك، ئىللە يار، ئىللە يار! 616

۶۱۷ ئالماش روھى - «كېلىڭ كولىگون فرمى» 617

۶۱۸ غەقلىنى ئاز جادو كوزى 618

۶۱۹ نەزم ئىشت، بى دىك فرى 619

۶۲۰ سەنك كوكۇلك بزدە بولسا، 620

۶۲۱ فونىغرات نىلدەن قالماق ئىلىگە، 621

۶۲۲ كېلەشىڭ، ئىللە يار، ئىللە يار، 622

۶۲۳ سەنك بىرگەن شەرابىگى، 623

۶۲۴ ئامام ئىللە يار، ئىللە يار 624

۶۲۵ مەنكى قالماق ئىلىگە باروب، 625

۶۲۶ قالماق ئىلىگە فرغن سالوب، 626

۶۲۷ شول كون شەرابىگى ئالوب، 627

۶۲۸ شونىكە چىدىن بى دىك فرى، 628

۶۲۹ سەنك بىرگەن شەرابىگى 629

۶۳۰ ئىچمە، ئىللە يار، ئىللە يار! 630

۶۳۱ تارخىئالى نەزك بىلىك، 631

۶۳۲ فرچامە ئىللە يار، ئىللە يار! 632

تېكىرلىككەندە ئېلىك، ئىلگىرى ھەمدە ئۆزىنىڭ سەياسىي نىجىتىدە ئۆز ئىقتىسادىي ھاللىرى، مەدەنىي ۋە تەربىيەۋىي ئەسسالارى بەدىيان قىلىنمۇر.

ئۆسكەن قەدەم - جىغاناي دەۋرى تېكىرلىككەندە ئېمىرلەرنىڭ شادىروغ ۋە ئولوغ بېكىلەرنىڭ ئىلى ۋە ئىدە بىيەتتە، جىلم ۋە ئۆز كىتابىدا مەعارىفنىڭ تەرەققىياتى ۋە خىزمەتلىرى باخشى آڭلايتىلىپ ئوتتۇر.

11. تەھرىر: شۇ سېغىندە بويىل ئوقۇپ ئۆسكەن، تېكىرلىككەن دەۋرلىرى تەدبىرلىرى شاعىرلىرى ۋە ئولەرنىڭ تەسەرلىرى ئۆزىدىن تەتقىدلىرى توشۇشچىلىرى يازدىرىش تېكىرلىككەن ئىسەرلىرىنىڭ مۇندە رىجەلىرىنى پىلانلارنى يازدىرىش ئۆزلى مەۋزۇلاردا تەدەبىر، ئىلى مەقالەلەر، جىكايە ۋە سەھنە تەسەرلىرى تىزىم ئىلەۋدە شىئەرلەر، تەبىئەتتىكى تەسۋىرلەر، ئۆتۈن ۋە دۆلەتلەر.

11 نەسەسى (3 ساعەت)

1. ئوقۇش ئۇسۇلى: - تارىخى قاراش تەرىخىي ئۇسۇلى. تەھلىل ئۇسۇلى. تەھلىل تەركىب ئۇسۇلى ۋە بولەرنىڭ ياورۇپاداغى ھەم بىزنىڭ دەۋرلىرى ئوقۇ-يازۇ ھەم يازۇ ئوقۇ ئۇسۇلى بولەرنىڭ ئېرىم ئورگىنىش ئۇسۇللىرى تەبىئىي سەۋىيىدە ئۇسۇلى بىنۇن سوزلەر- ئىمىرقا ئۇسۇلى ئوزىكىلەردە ئەلىقىيا كىتابلىرى ۋە ئولەرنى يازۇچىلار غۇمۇەن ئوقۇشدا بولاتۇرغان روھى ھاللىرى، بالان ھەم ئەتتەلەر ئوقۇش، ئوقۇش باسقۇچلىرى دەرەجەلەرى تىز ئوقۇ شۇما ۋە ئەھەنكىلى ئوقۇ، آڭلاب، ئوقۇ، تەسۋىرى ئوقۇش بولەرنىڭ ئەھەمىيەتلىرى، آڭلاب ئوقۇتۇ ۋە شۇنىڭ يوللىرى تەبىئىي، ئەمەلىي، ئەدەبىي ۋە نىجىتىدە مەقالەلەر، شىئەرلەرنى چىرە ماقال، تارىقات، ئەھسانە ۋە ئەكىدەلەرنى آڭلايتىپ ئوقۇتۇ رەۋىشلىرى ئورۇن-يازىغا ھەم ئېنىشقا ئۆزگەرتىش يوللىرى، سەرف-مەسئۇ ئوقۇتۇ ئوسۇللىرى، ھەم بولەرنىڭ ھەممەسى ھەقىدە دەرس يېرىش ئورۇنلىرى، غەبىد پىرە ھىمان سەغدى، 1932 - 1933 - ئۆتتە پىر، ئاھەنكىلى.

ناشرى: ئوزبېك پەم ھەمىتى. مۇھەررىرى: غوما ناھان.

آپاش داستانيدا بولغان ياڭلىشلار:

سان	ياڭلىشى	دۇرۇستى	بېت	يول
1	ئەسالى	ئەسكە	27	7
2	دەۋرى	دەردى	2	9
3	جەنابىدا	جەنابىدا	-	12
4	ئىتوغران	ئىتوغران	28	1
5	قازاق	قازان	-	9
6	ئىسكىرى	ئىسكىرى	-	10
7	ئەۋجە	ئەۋجە	29	2
8	خۇشلاپ	خۇشلاپ	41	7
9	بېرىپىر	بېلىپىر	42	15
10	كېتەكە	كېتەكە	43	11
11	ئىمىن	ئىمىن	44	52
12	سوزمى	سوزمى	-	12
13	قان	قان	-	15
14	ئايىپا	ئايىپا	64	1
15	كېمىك	كېمىك	51	4
16	مەنقا	مەنقا	54	15
17	پىر	پىر	56	4
18	ئىلەسى	ئىلەسى	-	14
19	پەنچە	پەنچە	57	4
20	مۇندالىق	مۇندالىق	-	7